Title नीतिशास्त्रम्

Author

Extent २६ पत्र Age सं. १९८

Subject नीतिशास्त्र (धर्मशास्त्र)

नं. २२१ ग-२

नं. ११९

४१५

१७-१२-५५

२-१-५६

सर्वांतिश्री नीतिशास्त्र प्रारंभः

४ ए५ आशामोदरस्येदं पुस्तकं

नी० शा० ॐ श्रीगणेशाय नमः नीतिशास्त्रं प्रवक्ष्यामि वाराणा
१ रव्येतदनुभाषितं फलविज्ञानमात्रेण गर्द्धि विकसत्ते
लवाणां १ प्रथमेनार्जिता विद्या द्वितीयेनार्जितं धनं

तृतीयेनार्जितो धर्मः चतुर्थे किं करिष्यति २ प्रथ
मे काकिवाणीज्या द्वितीये कस्य पोषणं तृतीये क्रयवि
क्रं चतुर्थे राजसेवनं ३ कृते अस्थिगता प्राणास्त्रेतायां
मांसमेव च द्वापरे त्वक्रुधिरं कलौ अन्नादि वर्त्तते
४ कृते चलिष्यते देशो त्रेतायां ग्राममेव च द्वापरे लि
ष्यते गोत्रं कलौ कर्त्तान्वि लिप्यते ५ उत्तमं पाहिलात्रे
ण तारादेन च मध्यमं अधमं विहि डोलेन कासदेन

धर्माधर्मः ६ उत्तमाः स्वगुणैः ख्याता मध्यमा
श्च पितृगुणैः अधमा मातुलैः ख्याताः स्वशुर
श्चाधमाधमाः ७ उदके सर्वबीजानि सर्वे देवा हुता
शने सर्वसौख्यानि सर्वदानानि ब्राह्मणे ॥
८ अग्निहोत्रफलं वेदा शीलवृत्तफलाः श्रुताः
रतिपुत्रफला नारी दत्तभुक्तफलं धनं ९ शांतितु
ल्यं तपो नास्ति संतोषात्परं सुखं नास्ति विद्यासमं
दानं नास्ति धर्मो दयापरः १० स धर्मो यत्र नाधर्मः
तत्सुखं यत्र नासुखं तज्ज्ञानं यत्र नो ज्ञानं सा गतिर्यत्र
४ नागतिः ११ आलस्यस्य कुतो विद्या अविद्यस्य कु
नी० शा० तो धनं अधनस्य कुतो मित्रं अमित्रस्य कुतो बलं १२

नी० प्रा० यस्मिन्रुष्टे भयं नास्ति तुष्टे नैव धनागमः यदि
२ रुष्टोपि तुष्टोसि स रुष्टः किं करिष्यति १३ दुर्बल
स्य बलं राजा बालस्य रुदितं बलं बलं मूर्खस्य मौ
नत्वं तस्करस्यानृतं बलं १४ जिताश्च नवता दारा
वस्त्रेणाप्यसमाहिता जि[illegible]भिर्वाजिभिर्गोभिर
भ्यागतो जिताः १५ वस्त्रहीनमलंकारं घृतहीनं
च भोजनं स्वरहीनं गान्धर्वं भावहीनं च मैथुनं १६
कस्य दोषः कुले नास्ति व्याधिना को न पीडितः व्य
सनं केन न प्राप्तं कस्य सौख्यं निरन्तरं १७ ग्रस्यानि
दारान्यव्यजनीनवं धकामा मातुलस्य भर्त्यं नलडुल
चिन्ताद्वारा रागान्तकस्य नन्दिश्च धीमद्रारागान्तके

मनोजः १८ सर्वौषधीनामशनं प्रधानं सर्वपेयेषु
जलं प्रधानं सर्वेषु देवेषु शिवः प्रधानं सर्वेषु गात्रेषु
शिरः प्रधानं १९ क्षुधासमा नास्ति शरीरवेदना
चिन्तासमा नास्ति शरीरशोषणं विद्यासमा नास्ति
शरीरभूषणं [illegible] नास्ति शरीररक्षणं २०
क्रमेण शैलः सलिलेन भिद्यते क्रमेण वल्मीक
शिखा विवर्धते क्रमेण विद्या विनयेन गृह्यते
क्रमेण मोक्षस्तपसाभिगम्यते २१ दग्धं दग्धं पुन
रपि पुनः काञ्चनं कान्तिवर्णं [illegible] घृष्टं घृष्टं पुनरपि पुनः चं
दनं चारुगन्धं छिन्नं छिन्नं पुनरपि पुनः स्वादु चेक्षु
दण्डं प्राणान्तेपि प्रकृतिविकृतिर्जायते नोत्तमानां २२

चा॰ नी॰ वृक्षंक्षीणफलंत्यजंतिविहगाःशुष्कंसरःसारसाः
२ पुष्पंपर्युषितंत्यजंतिमधुपादग्धंवनांतंमृगाः
निर्द्रव्यंपुरुषंत्यजंतिगणिकाभ्रष्टंनृपंमंत्रिणा
सर्वःकार्यवशाज्जनोभिरमतेलोकःकस्यकोवल्लभः
२३ कांतावियोगःस्वजनापमानंऋणस्यशेषंकु
जनस्यसेवा।दरिद्रभावाद्विमुखाश्चमित्राविना
ग्नितापंचदहंतिकाया २४ काकेशौचंद्यूतकारे
चसत्यंसर्पेक्षांतिःस्त्रीषुकामोपशांतिः क्लीबेधै
र्यंमद्यपेतत्वचिंताराजामित्रंकेनदृष्टंश्रुतंवा २५
किंजातिनिर्गुणजनेनपराजितेनाकिंकोकिलानां
[illegible]नविनाबलं किंवा[illegible]शास्त्रपरि

[illegible]णाकिंजीवितेनपुरुषेणविवर्जितेन २६ धर्मे
यतिर्भवतिकिंबहुभिःप्रकृतेश्रुतेदयामभवति।
किंबहुभिःप्रदानैः शांतमनोभवतिकिंबहुभि
प्रकृतैःश्चआरोग्यमस्तियदिकिंविभवैर्बहुभिः
२७ कुलस्यशीलस्यगुणस्यचात्मनःस्वयंपु
राणकथःकार्यपतिनिश्चिता नयोभवंतिनस्यहि
मेदुपादुरितचामरांशुकाविमोचमत्ताय २८ कुल्यो
[illegible]ध्याविदुःखाऽकुलदासोयदुत्पन्नलभाभवाम
बोधि परस्परालिंगनकारकस्यकानसौरव
४ युवतीजनानां २९ उपरिस्थितोमेघःपक्षनापि[illegible]
चा॰ ५॰ नहयाम्रतापवहंतिमोदिनाः [illegible]

हतिपंडितोभवः परे [illegible] कालोपि कृतु क्रयः
२० मांधाताप्रमुखमहीपतिः कृतयुगोलंकारभूतो
गतः [illegible] र्येन महोदधौ विरचितः [illegible] सोपि यातो
[illegible] अन्ये चापि युधिष्ठिर प्रभृतयो [illegible]
नु भूपते [illegible] केनापि सार्धं [illegible] नूनं [illegible]
यास्यति ३१ समीहितं [illegible] महद्वय प्रभो
[illegible] खलु कर्मणो मम [illegible]
व [illegible] न [illegible] कस्य [illegible] मालिनः ३२
सिं॰ [illegible]
[illegible]
[illegible] ३३ [illegible]

वटुर्बलात्तिष्ठ [illegible] जाबालिनि भवंति
केदै: फलैः [illegible] पर्याप्ति कालं संतोष
एव [illegible] परांति धाने ३४ [illegible]
नाभवं [illegible] हिंसा महीमंडल [illegible]
यांति [illegible] मले: सह [illegible] योगः
३५ सिद्धमंत्रौ [illegible]
[illegible] प्रकाशयेत् ३६ [illegible]
[illegible] कला [illegible]
[illegible] ३७ [illegible]
[illegible] देवापि [illegible]
[illegible] ची [illegible]

वा.नी. नातिनन्दन्तिरेखां ३८ असंभाव्यं नवक्तव्यं प्रत्यक्षंयदि
५ दृश्यते वानरावान संगीतानि चैव तारितानिशिला ३९
शाखवान्तराप्यथाप्रवायाप्राज्ञवा गंडपुराक्रमः
यः पुनरत्र स्थितानां धर्माभावः प्रभवोत्तरः ४० मा
तृकापित्रकुचैवयपकल्पप्रदायनं कुलपुत्रालसा
नाशमित्रासुतपापिनीति ४१ मातृकोपुत्रकापवाव
कालंतेधूर्त्तुवलम् योप्यज्ञातिदुराचारामूर्खाबपुनरा
गानेः ४२ प्रमवप्रानीयम नवकोसमुद्याच भर्त्ती
ने पठपठेच पूर्वे पुरजायंजन्माप्रसंमुखः ४३
विधापत्रवानातनिमंप्रानपूर्वतानतानिपावन कुला
नानाति वंवाणामानी नानि चयाचकः ४४ सज्जावी
६:

मनसिविध्यानां स्थिरतां ददातिसंपदः ४ विवेकोनास्ति
मूर्खाणां विना विनाशकंभवति ४५ मनुष्याणि
वेशरीरेण विविधमवोनिवसान्तवतः निनयसानिलितां
मृत्युः कालक्रियाधर्मसंग्रहः ४६ प्राणिनयस्य पा
परस्परस्य सर्वलोकस्य यस्यच दुर्गाप्रसकोतच्या
नपाप्रकामसिवै ४७ गोप्यानिक्षपंपणानीस्मुत्काल
पिनानामपि । मीदिनेपक स्थानैराजनंवा
धवाहतान् ४८ हरवस्यानन्तरं दुःखं सुखं प्रदान
नरस्तु यः सुखदुःखं समनुजेषवमा संजकेत्वपीइविन
६ मे ४९ प्रवदत्य ब्राह्मणास बालहीन कांचनरागी
श्रा.श्रु. अथ कृ. येषां चायान्नानि भक्ताननियकः स्तुः शरणो

चा॰नी॰ ताः ५० मातायदिविषंदद्यात्पिताविक्रीणतेसु
६ तं राजाहरतिसर्वस्वंकातत्रप्रतिवेदना ५१ नृणा
हिस्वयमायधर्मसुखदुःखस्वामीवरं मृत्युरेवपि
दूषणात्पुन्योपदेवोकेशवान्वरः ५२ चौराबाय
दिवाडाल भयाविहि सेवकः मंत्रिणःपिका
लसप्राप्नोमोगंदिविःसगसक्रमः ५३ उत्तमस्यापि
वर्णस्यनीचोपिगुरुःसभागतः वालोवाप्यरस्यवाव
हो सर्वस्याभ्यागतोगुरुः ५४ लज्जादयाघसंकुलस्य
निर्धनस्यचित्तस्यसंतापवतोचेन्नीचितरप्रमादजनुत
शीलस्यविधंसने पिलपनानविला नस्यमि
हरशौचस्यानिनाशतमस्पंदोयंसहस्तमगणानि

नःकोपवाक्यविवादापिवेन्नु ५५ मद्यपानात्संयं
पदस्तत्तनभाविष्यति ममश्वासापाणात्सपरंशुभायन
स्तनभाविष्यति ५६ उत्तुमंगलाहमधंधेस्युक्रियः
क्रियपरक्रम पंडितस्यातिसुमितिस्यदैवापश
हते ५७ आयुःकर्माणिवित्तंचविद्यानिधनमेव
च पंचैतानि हि सृज्यन्तेगर्भस्थस्यैवदेहिनः ५८ ६१
बलात्चलीसीतलोकश्रयंवक्रजीविनयावत च
लाचलाभिसहुरधर्ममेकोहिनिश्चलः ५९ नदी
अस्वहस्तानारीनास्तिनखंनिराश्रयं दुष्टीतिद्व
६ नोनानित्यव्यवसायहिदुर्लभः ६० एकतःसर्वपापा
चा॰नी॰ निमद्यपानंचैकतः एकोसर्वदानानिरूध्नवयश्र

चा. नी. वैकल्पः ६१ अन्नात्वकोस्मत्वकोमुजिह्वेकोस्तु
७ भाषम्भं नवयेश्रुपनावैश्रीस्वकोयानिपापरूपतिः
६२ स्नानश्रस्वविदः स्वर्गः श्रद्धस्यस्नाजीविनो वि
प्रस्तुस्यन्तरवानारीनारीतिवुयत्रिवणस्तपः ६३ ना
स्तिकामसमोव्याधिर्नास्तिमोहसमोरिपुः। ना
स्तिक्रोधसमोवह्निर्नास्तिज्ञानात्परंसुखं आत्माधर्म ६४
विज्ञानानिश्चितंत्यजन्तिदुर्मतिं काशाहानसवा
प्रातिभ्यकान्तामंदिवचनथाति ६५ गुणान्पुरुषोविमा
नुपंशीलंरुपंसिमाकुलं सिंतांप्रयतिसमाविद्या
भोगाष्टयासमायेन ६६ मन्दुरात्स्यहन्तान्पञ्च
शीलंसहजंकुलं आसिद्धस्यहन्तापविद्यान्विमोग

स्यहन्तंधनं ६७ गुणोभूषयतेरूपंशीलंभूषयते
कुलं सिद्धिर्भूषयतेविद्यांभोगोभूषयतेधनं ६८
मलाच्छादितीर्थस्नानंस्वर्णगोपात्सुजनावलुयंविष
गाष्ठीदरिवृक्षाहवृक्षजलपापाविष ६९ विष्णो
वन्तधनाधनहीनामविवेकीदुष्कान्त हतास्मद्ववेदान्ता
शुंज्ये ५ रकामस्तुकुंच्यते ७० पादितावाचवाडालसर्व
चांडालोनिंदकः ७१ भक्ष्यनाशुकुल्युवैकेस्यतांद्र
मल्लनाशुभ्यति रजनाशुधनेनानालविनाशुस्तु
ध्याति ७२ ब्रह्मासिंयन्ता दिभिक्षुकामिवेदनाडु
नाशानः दृष्ट्वाराहानविधृतकालोमिवृद्धजनापदेता
म ७३ धर्मतत्त्वस्यश्वकधर्मस्यप्रयोविजाः धर्ममतां।

पम्पचांडालगर्दभः मनुष्याणांकोप ४ वं. ५

भा॰ गी॰ कुरुते दुर्जनाश्रमं स्त्री विनश्यति ७४ यस्मिन्गृहं
८ हन्ता [illegible] स्थिरं धनयौवनं, यस्मिन्स्त्रीविना लो
के धर्मकीर्तिर्यशश्रियः ७५ यस्यार्थास्तस्य मित्रा
णि यस्यार्थास्तस्य बान्धवाः॰ यस्यार्थाः स पुमाल्लो
के यस्यार्थाः स च पण्डितः ७६ नाहं शौरिर्न युक्तिं
६३ देवसाय स्यतान्शः सहायान्नाहं शान्तिपाद्याद्
श्रीभिर्न [illegible] ७७ कालः पचति भूतानि कालः
संहरते प्रजाः कालः सुप्तेषु जागर्ति कालो हि दु
रतिक्रमः ७८ नैव पश्यति [illegible] शाको सखा
नैव पश्यति नैव पश्यति [illegible]
[illegible] ७९ [illegible] नैकस्यानजालानस्य

वर्जयेत् राजा [illegible] कुलानां [illegible] सं
८॰ [illegible] भवेत् ॥
आत्मलेभवन्यर्थं [illegible] ८१ राजा रा
[illegible] पापं [illegible] पापवृत्तिहितः [illegible] कृतपा
पशिष्यपापगृतो [illegible] ८२ [illegible] सा [illegible]
धं पुत्रकलत्रयोः सा [illegible] धर्मसाधन
कारयेत् ८३ त्यजेदेकं [illegible] कुलं
त्यजेत् ग्रामं जनपदस्यार्थे आत्मार्थे पृथिवीं त्यजे
त् ८४ [illegible] दपि कांचनं
नीचादप्युत्तमां विद्यां स्त्रीरत्नं दुष्कुलादपि, पतो सत्य
५ [illegible] हरिः [illegible]

८५

चा. नी. र्मः यतो धर्मस्ततो जयः ८६ न गारे व संति देवाः ग्रामेव
९ संति मानवाः ग्राम कुले [illegible] वा [illegible] मम [illegible]
दे[illegible]ः ८७ गो[illegible] [illegible] कीर्ति धनं हे[illegible] वा यं धं तस्म
[illegible] धनं च धनं मे [illegible] विद्या [illegible] वालयं ८८
यंडे यंडे मा[illegible] [illegible] व ८७: जानो जानो
नवाचा मान पवारा[illegible] [illegible] ८९ चान्यस्या वेदपा
डित्यं शास्त्रं पांडित [illegible] [illegible] यानानलदं शांति सो
[illegible]शो वा न्यस्या ९०: किं कोकि[illegible] [illegible] फ
लेतं च व[illegible]सतः [illegible] [illegible]
विनः ९१ [illegible] बुद्धि[illegible] विद्या विंधा[illegible] [illegible]
उद्वि[illegible] विनश्यति यथा [illegible] कारकाः ९२

विद्या मित्रं प्रवासे च भार्या मित्रं गृहे षु च व्याधि
तस्यौषधं मित्रं धर्मो मित्रं मृतस्य च आयुधानां ९३
धनु [illegible] स्त्रा [illegible]नां [illegible] [illegible] वायु [illegible]
[illegible] ९४ [illegible] विष्णु पादोद
गंगा स्नानं च दुर्लभं [illegible]
[illegible] ९५ [illegible] [illegible] सचराचरे लोके
[illegible] [illegible] ज्ञान
[illegible] [illegible] पद
को [illegible] ९७ [illegible]
[illegible] [illegible] नयः [illegible]
मूलं [illegible] ९८ [illegible]

६

२ गौ

ना॰गी [illegible] धवित्त [illegible] रावो ह [illegible] रेण कृता
९॰ [illegible] ः ९९ [illegible] श्लो॰
[illegible] दि [illegible] यः [illegible]
हि १०० तन्मध्ये वस्या [illegible] विषाभूमीच वाद [illegible]
यः [illegible] परु [illegible] ः [illegible]
१०१ पुष्पं तस्मात्मोह [illegible] वि ८८ [illegible]
साधवः पर [illegible] पापे [illegible] ः पोषे पति [illegible] १०२
[illegible] ः भूत [illegible] ः स्वामिनः सर्व
भावे [illegible] १०३ [illegible] वः स्व
[illegible] दाभिर्वा धवाः [illegible]
[illegible] स्त्रियः १०४ [illegible] माति

[illegible] साधवो न हि सर्व [illegible] वन्दनं नव [illegible] ते १०५
[illegible] पदेशा कन्यको पितुः परो
[illegible] ः १०६ विश्व [illegible]
[illegible] ः [illegible] ः [illegible] ः
[illegible] १०७ [illegible]
वृ [illegible] ः [illegible] ते च [illegible] यता हि
१०८ जगत [illegible] कपोल [illegible] वि
त [illegible] परित्यजेत् १०९ विवाह [illegible]
[illegible] कोपमान [illegible] ः [illegible] शोकः [illegible]
[illegible] ः ११० [illegible] ः [illegible]
[illegible] ताडने [illegible] कादि कं पुनः

वा॰ नी॰ १११ नश्रियावर्त्ततेतत्र यत्रद्यूतं प्रवर्त्तते नचलोकोय
२२ तेनत्रविपर्यतेयत्र छेदका ११२ सर्वस्वशोवंसमयाति
सयमस्तियमंतस्या प्राविशयातिबहिर्भुक्ताविदपायो वाहे॰
गनागृहे ११३ अनतीननकोभानुउत्तोमित्रस्तथै
व न प्रीतिवल्लभानस्यदारकार्यस्य वल्लभा ११४
पंचत्व [illegible] द्यूतपदेशा सहभावाते पंचविषयापाल
वायरमस्यापतेयत्राः ११५ अक्षमास्त ह सुतास्यैव
क्रिमेसप्रसंकाष्या [illegible] ः सहामित्रपक्ष [illegible] माया
सीदति ११६ गावोगजेन पश्यंति [illegible] ः पश्यंति
लताः [illegible] पश्यंतिराज्योपचक्षुष्यामि [illegible]
११७ [illegible] कर्त्तापित्रनाप [illegible] हाप्रियः

[illegible] आतुरः सर्वभक्षी [illegible] नरः [illegible] विन पश्यति ११८ [illegible]
शापति [illegible] आहुः [illegible] ह्यहिपं [illegible] ः [illegible]
मं [illegible] नेजगत ११९ [illegible]
[illegible] किलभावतः हरिश्चंद्रोपि [illegible] मूर्खैः [illegible]
[illegible] ः १२० गतो [illegible] भावि [illegible] नैव
विंनयेद [illegible] कालेनवर्त्त [illegible] लताः
१२१ [illegible] यातो [illegible]
[illegible] विख्यातिमा [illegible] १२२ धर्मो
[illegible] तारगोयस्य कोपिनाविद्यते [illegible]
६६ [illegible] १२३ [illegible]
श्री॰ भ॰ [illegible] पीडितेः [illegible]

वा.नी. तत्कणात्पते १२४ वह्निभिर्गुरवमाङ्गानं पलिनैरेवकि
१२ ताश्रितः गात्राणि [illegible] ते [illegible] कामकृ[illegible]
[illegible] १२५ [illegible] [illegible] विविचित्य [illegible] योगनाः
[illegible] [illegible] मानानि [illegible] १२६ [illegible]
[illegible] कन्त्व्यास्वता [illegible] धनं त्रिकुलैवनरं [illegible]
[illegible] १२७ एकान्तात् [illegible] नारं यो
गुप्तमात्मिन [illegible] [illegible] कालैवमि
जायते १२८ पुंसां [illegible] वलतिमेकः [illegible] सम्भस [illegible]
[illegible] प्रतिपद्यानानानवतिर्का [illegible] १२९ बहु
तामपि [illegible] तास [illegible] पिहुर्जनः [illegible]
मेघः [illegible] रति धनैरपि १३० पृथिव्यां [illegible] त्तमानि

[illegible] भाषितं मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा
न लिप्यते १३१ जले तैलं खले गुह्यं पात्रे दानं मनागपि
प्राज्ञे शास्त्रं स्वयं याति विस्तारं वस्तुशक्तितः १३२
यस्य वित्तं [illegible] भृत [illegible] सर्वजनेषु [illegible] तमो
[illegible] किं जयं [illegible] १३३ [illegible] जलेषु [illegible]
रतिपण्डितः [illegible] भवति वा [illegible]
१३४ [illegible] कोपमूर्ध्वं [illegible] न्यमत्स [illegible]
[illegible] बालवत्सर [illegible] १३५ [illegible]
वंधपते [illegible] न [illegible] हिडलाभानि [illegible]
[illegible] कारयेत् १३६ वर्जयेन्तु [illegible] नवानि [illegible]
[illegible] विवादस्तत्र मित्रेण [illegible] परिवर्जयेत् १३७

वा॰ नी॰ स्ववारं परस्वंच परदारं संपरास्त्विव: परदेशमन्तिवा।
१३ स्मिवनकुर्वीत कदाचन १३८ गोपो वीधर्तवापीत
मयवा क बीजमगृहि त्वा यावद् वासौ दृतिपन्नमा।
ग्रामयाज्ञकः १३९ न्यजेद्दुर्जनसंसर्गं भजसाधु
समागमं कुरुपुण्यमहोरात्रं स्मराभित्यमनित्य
तं १४० पुनर्दारा पुनर्वित्त पुनर्मित्रं पुनः क्षेत्रं पुन
रेतत्सर्वं नशरीरं पुनः पुनः १४१ दानेन पाणिर्न
शोभर्तिकंकणेन स्नानेन शुद्धिर्न तु चंदनेन
मानेन तृप्तिर्न तु भोजनेन ज्ञानेन मुक्तिर्न तु मंडनेन १४२
वैसर्वी ... हृदयं ... समीपस्वा हिद्
नः १४३ ... राजकुला

निव ... पतनेन सेवा ...
१४४ मातृवत्परदारेषु परद्रव्येषु लोष्टव
वत् आत्मवत्सर्वभूतानि यः पश्यति स पंडितः
१४५ ... कुत्तो ...
शः ... १४६
... उत्त
मा ... १४७ ...
...
... १४८ ...
...
... १४९ ...

चा॰नी॰ शान्ते शयोगिनां या विपश्चिन्विदुः यदि सा निर्मला
२४ बुद्धिकोनाकथे न वर्णना १५० उत्पन्नपुरितापस्य
बुद्धिर्यदि नाहशी सा मादृशी यादि मूर्खस्यान्नकः।
स्यन्नस्य फलोभवेत् १५१ आत्मात्मभावयोर्नित्य
मानता विनयेन च नपुनः प्रियमप्रियं सम्प्रात्मा
धर्मविख्याति १५२ उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय
न शान्तये पयः पानं भुजंगानां केवलं विषवर्द्धनं
१५३ दूराघातपरिश्रान्तः क्षुत्तृष्णार्दितमागतं अनभ्य
र्च्य तु यो भुंक्ते सोपि चाण्डालकथ्यते मूर्खवासिसव्याप
रूपं न तुष्टमस्त्रीभिर्धनेन च विकृतांसुर्नपण्डिता
पाण्डिता प्रवसीदन्ति १५५ दुर्जनः परिहर्तव्यो १५४
पालंकारितोयदि मणिनालंकृतः सर्पः किमसौ
न भयंकरः १५६ शकटंपंचहस्तेन दशहस्तेन वा
जिनः हस्तीहस्तसहस्रेण देशत्यागेन दुर्जनः
१५७ वंदनादपि संभूतादहत्येव हुताशनः च
शिष्टः कुलजातोपि यः खलः खलु एव च १५८
दुर्जनप्रियवादी च यैव विश्वासकारणं मधुर्वस
त्तिजिह्वाग्रे हृदये च हलाहलं १५९ पस्यदेवेनदी
येवाभार्या च पतिसंगता खलानां कंटकानां च द्वि
क्रि॰ विधा हि प्रतिक्रिया १६० मत्तान्हे वसतेष्वाम्रेहु भिति
शत्रुविग्रहे राजद्वारे श्मशाने च यस्तिष्ठति स बान्धवः
१६१ दुष्टाभार्याशठं मित्रं भृत्यश्चोत्तरदायकः साम

चा॰नी॰ पैगृहे वासोमृत्युरेवनसंशयः १६२ अविनीतोभृत्य
१५ जनोनृपतिरदाताशठानिमित्राणि अविनयवती
चभार्यामस्तकशूलानिचत्वारि १६३ अनुचितका
र्यारंभोस्वजनविरोधोबलीयसास्पर्धा प्रमदाजन
विश्वासोमृत्युद्वाराणिचत्वारि १६४ अनृतंसा
हसंमायामूर्खत्वमतिलोभता अशौचत्वंनिर्दयत्वंच
स्त्रीणांदोषास्वभावजाः १६५ चर्मखंडंद्विधाभि
न्नमपानोद्गारवासितं नत्रमूढाश्वयंयानिग्रसोर
पिशाचैरपि १६६ स्त्रीणांद्विगुणआहारोलज्जातासां
चतुर्गुणा षड्गुणंव्यवसायश्चकामश्चाष्टगुणः
स्मृतम् १६७ नदीपातयतेकूलंनारीचपातयेत्कुलं

नारीणांचलचित्तानांचकुखंडूलालिनगगत्तिः १६८
कुपात्रेषमनोनरोगिणोवर्धतेसाधवः नस्वेच्छाचार
प्रवृत्तेलक्ष्मीप्राज्ञोवायेवानिर्धनः १६९ नाविश्व
सेत्कुसमर्थस्यस्वबद्धपाणिनाविश्वसेत् नगयका
चपलाचित्तास्त्रीचारवंनाविश्वसेत् १७० कवयः
किंनकुर्वन्तिकिंनजानंतियोगिनः मद्यपाः किंन
जल्पन्तिकिंनकुर्वंतियोषितः १७१ अप्यकालंतमे
घवर्गजितंचस्वकाग्निवारिसंभाविनरूपत्ताश्च अवर्ष
णस्वाप्नातेवजंश्चदेवानजानान्तिकुतोमनुष्याः ॰
१७२ नराह्नासमानित्रानसर्पानीविदुषःकोचि
त नकुलानिमलंतनत्रजिनोपत्रगायत्ते १७३ ज

चा॰नी॰ ल्पंति सार्द्धमन्येन पश्यंत्यन्यं सविभ्रमाः हृद
१९ ये चिंतयंत्यन्यं प्रियः को नाम योषितां: १७४ नो
रत्नानां विषया किं चित् एकोमुक्ता जितांबिनी सैवामृ
तलता रक्ता विरक्ता विषवल्लरी १७५ राजा हरति
सर्वस्वं ब्राह्मणादापि विनागता आहारा विषसंमोतिक
एकैकं वस्तु हृदयः १७६ विरक्ता ब्राह्मणा देह धन ला
निपराभवं कर्माति सर्वं नश्यंति वर्णनाकारी तत्कुर्जनः
१७७ भस्मनि मलगंधेन बलात्मलशोणितं दुष्टांध
विकृतेन व्याप्ता धीकृतं जगत् १७८ दर्शनात्
हरति चित्तं स्पर्शनात् हरते बलं संभोगात् हरते वी
र्यं नारी प्रत्यक्षराक्षसी १७९ दोषवान् साधवे चैव

क्रोधो ध्यानसमाधि यो निर्विचारं भजं नेत्र पियोषि
सत्तेन कारयेत् १८० माता वैरी पिता शत्रुर्बालो
येन न पाठितः सभामध्ये न शोभन्ते हंसमध्ये बको
यथा १८१ लालयेत्पंचवर्षाणि दश वर्षाणि ताड
येत् प्राप्ते तु षोडशे वर्षे पुत्रं मित्रवदाचरेत् १८२
लालनाद्बहवो दोषास्ताडनाद्बहवो गुणाः तस्मा
त्पुत्रं च शिष्यं च ताडयेन्न तु लालयेत् पठितव्यं कुमा १८३
रस्य पठितं भवबालकः पठितो पूज्यते लोके पठि
पुत्रादि लोके १८४ तावद्भयस्य भेतव्यं यावद्भयमना
गतं आगतं तु भयं दृष्ट्वा प्रहर्तव्यमशंकितैः १८५
मित्रद्रोही कृतघ्नस्य यश्च विश्वासघातकः ते

चा.नी. नरान्नरकं पातयित्वा च [illegible] ः १८६ अपुत्रा
१७ स्य गतिर्नास्ति स्वर्गो नैव च नैव च तस्मात्पुत्रमुखं दृ
ष्ट्वा स्वर्गं यांति मानवाः १८७ कांचनस्वर्णगौरि
णी नारी [illegible] विद्वाय्यापतेस्सती मध्यमा भाक्तवका
लिका कर्तव्या त्रिविधा स्त्रिया १८८ लक्ष्मीलक्षणा
तां कुजातिलोला सुत्रुवती [illegible] रमेते नारीणि रे
वर्षांति माधवः १८९ नराणां नापितो धूर्तः पाक्षि
णां चैव वायसः चतुष्पदां शृगालस्त्यात्स्त्रीणां [illegible] लप
हृत्पालिका १९० किं करोति नरः प्राज्ञः प्रेर्यमाणः
स्वकर्मभिः प्रागेवा हि मनुष्याणां बुद्धिः कर्मानु
सारिणी १९१ ब्रह्महा [illegible] पिबावैनोनल

पाडुवेन कल्पयेन्नि ब्रह्महा [illegible] सुवर्ण [illegible] वसुध
ति १९२ गीत शास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीम
तां व्यसनेन तु मूर्खाणां निद्रया कलहेन वा
१९३ गां पर्वणि निसंग [illegible] कुलभार्या नीके प्या
इष्टाभार्याप्रियं मित्रं [illegible] वा [illegible] दिने १९४
किं करोति नरः प्राज्ञः [illegible] डितः [illegible]
य [illegible] लान्व [illegible] करानि विफलानि [illegible] योः १९५
ते पुत्रा ये पितुर्भक्ताः स पिता यस्तु पोषकः तन्मि
त्रं यस्य विश्वासः सा स्त्री या [illegible] जीवति १९६ हु
त्या [illegible] सामर्थ्यं [illegible] व्यवसायिनं [illegible]
राज्यं [illegible] ये [illegible] न्यान् [illegible] १९७ [illegible]

वा.नी. खंपद्मदलाकारं वाचां चंदनशीतलं हृदयं कर्तृसं
२० युक्तं त्रिविधं धूर्तलक्षणं १९८ नकार्यं विघ्नते दे
वो पापाय रोगाय वासनमयो भावश्च विघ्नते देवो नस्या
द्भावीक्षिकारणं १९९ दुर्बलानामनाथानां बाला
वृद्धतपस्विनां अन्यायपरिभूतानां सर्वेषां पार्थि
वो गतिः २०० शुचीफलानिपत्राणि ... हसन्तु मा:
स्थः ... भ्रिन्नेसिंहा मत्तकृतवा गजाः २०१
या यानि ... विषयं विप्रा नियोगी मंत्रिरात्रत्प्या स्प्या
न ... भिन्ने दन्ताकोश्मनभस्तरा: २०२ स्प्या
न ... योगकारिण्याति सिंहा मत्तकृतवा गजा: नैव
नियतं यान्ति काकाः कापुरुषा मृगाः २०३ पृथ्वी

रापिताह्व्यां किं पुनर्निशितैः शिरैः युद्धे किं
यस्य देहोस्य घातस्तु कथयन्तु यः २०४ ग्रीवे बलम
नेल द्विगुण्ठिते चैव स्तागता: ... विद्या सिनीको
याको विंतामनणोवरो २०५ कुने प्रति ... कर्णी
न ... पते शृति ... नस्य देहे यंत पञ्च पाणि
... दायसमाचेत २०६ ... सासात्विया
बद्धा बाला ... णादधि: प्रभातमै पुनानिद्रा
घडे नेवलनाशने २०७ ... संवर्धितः सर्व पुत्र दा
र पञ्च तत्पश्या ... यान्ति कान्त्रप्रतिबद्
ता २०८ संसारकटुवृक्षस्य द्वे फले अमृतोपमे
सुभाषितरसास्वादः संगतिः स्वजने जने २०९ ...

चा॰नी॰ दाताऽपि सत्यागात्स्कंधं त्यज गच्छति दातारं हि
२६ परान्सत्येऽस्तुतोऽप्यर्थं नकुंचति २१० आहारं गो
नेद्रूणां विप्राणां मानखंडना पृथक्शय्या
च नारीणां अशस्त्रवध उच्यते २११ विद्वानेवहि
जानाति विद्वज्जनपरिश्रम नहि वंध्या विजानाति
गुर्वीप्रसववेदनां २१२ धनधान्यप्रयोगेषु विद्या
संग्रहणेषु च आहारे व्यवहारेषु त्यक्तलज्जः सुखी
भवेत् २१३ यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा शास्त्रं तस्य करो
ति किं लोचनाभ्यां विहीनस्य दर्पणः किं करिष्य
ति २१४ हालाहलं पीत्वा स यः प्राणाहरं विषं न
मुक्तं यस्य भ्रूभंगकुटिलं मुखं २१५ सर्वनाशे

समुत्पन्ने अर्धं त्यजति पंडितः अर्धेन कुरुते कार्यं
सर्वनाशो हि दुस्तरः २१६ निद्रा चैव कुलस्त्रीणां पुरु
षा व्याधिपीडिताः आवृधेय बाल्यवृद्धानां च यात्
भृतवीरिता २१७ बहूनामपि धनमंत्रः चलः कार्या
स्तु धार्यते त्रिकर्णस्य च मंत्रस्य ब्राप्नुवन्ति गा
उंति २१८ पाठशाला विविक्ता न तिष्ठेत् यणापिपु
त्रीभवेत् शक्तोपि लघुतां याति स्वयं प्रख्यापि
तैर्गुणैः २१९ मित्रद्रोही पिता माता मित्रं मा
मस्तनः अमित्रस्य वदतो न यस्मात् रिकाल पूजयेत्
२२० न विश्वसेत्कुमित्रस्य मित्रस्यापि न विश्वसे
त् कदाचित्कुपितो मित्रं सर्वगुह्यं प्रकाशयेत् २२१

चा॰नी॰ परोक्षेकार्यहंतारं प्रत्यक्षेप्रियवादिनं वर्जयेत्तादृ
२॰ शंमित्रंविषकुंभंपयोमुखं २२२ नाहंकाकोमहा
राजहंसोहंविमलेजले नीचसंगप्रसंगेनमृत्युरे
वनसंशयः २२३ उपानहमुखभंगोपि दूरतोवा
पिदुर्जनः उपकारीपटहीनेनशत्रूणांसन्मुखंरं
न २२४ स्वच्छुत्वतयाम्भिद्यपुनःसंधातामिच्छति
यथास्फटिकमुक्तातिगर्भंसमृवतराय यथा.
२२५ दुर्जनः प्रियवादीचनैतद्विश्वासकारणं
मधुतिष्ठतिजिह्वाग्रेहृदिहालाहलंविषं २२६ स्त्रि लं॰
स्त्रियाश्चरित्रंकार्योपि पाकस्त्रियागुणजीवितं कह
दृष्टापि[illegible]व्यंकुरसमसर्पमुखं यथा॰ २२७ ह

स्तिर्विषाणत्रृक्षकस्य[illegible]स्योदरं सुहृदमपि
नत्तिर्व्यंकुरम् सर्पमुखं यथा २२८ प्रथमेहनि
चांडालो द्वितीये ब्रह्मघातिनी तृतीये रजकी
प्रोक्ताचतुर्थेहनिशुद्ध्यति २२९ यावत्गुणायो
दयेसंसार्[illegible]वदनर्वीपांकिकाः उपाये देवमं
आत्मैवाप्यत्वातिमिविधिना २३ - कामाति दक्षि
वाहिसर्वाभिवाभिमारुतः सर्वदीपनाशायमं
वेवकृत्यास्त्रिभिःहृदं २३१ गुरुरग्निर्द्विजातीनां
वर्णानांब्राह्मणोगुरुः पतिरेवगुरुःस्त्रीणां
सर्वस्याभ्यागतोगुरुः २३२ नस्पृशेनापिवा
रिक्तपाणिःकामीपिमुनिप्रियः मादृशंचप्रियवक्त

बा॰नी॰ स्कन्दवक्त्रानवंचकः २३३ आलस्योपहतानाविद्या
२२ परहस्तगताश्रियाः मंदबीजहतंक्षेत्रंहतंसैन्य
ननायक २३४ अभ्यासात्धार्यतेविद्याकुल
शीलेनधार्यते गुणेनाभिज्ञायते धार्यते क्रोध
श्चाक्षिपार्यते २३५ किंतेन धार्यते यस्मिं वि
घायो [illegible] मद्यपस्त्रीतंसर्पंच्चालशीलिन
स्त्रीन २३६ नाशनेकुर्याविद्वानकामी नारीयं
त्यजेत् नर्मदातेयनिवार्य [illegible] धनतस्वान्यकं
ग्र ते २३७ साधयेना रभेत्प्राज्ञ कार्यंनिवकारये
त् अम्भं जनेकजल्पेत्प्रम नेवस्तयेत् २३८
सत्यंपूतं भवेद्वाक्यंवस्त्रपूतंजलं पिबेत् शास्त्र
पूतंमनः सर्वं समाचरेत् २३९ कृष्णा कृष्णि
समं स्वकृत्यात्स्वभोजनं कृष्णा दानं यत्राय
वहृत्याद्दीपं दिवापिवा २४० भूमिर्विनास्ति वि
घ्नासो भुक्त्वा यत्र विकार वस्त्रं च भूपाविनाक्षि
र्भक्षते [illegible] नाशस्तजारविन २४१ विप्रराजाग्नि
सर्पाणां गादृष्टा ववन [redacted] शाखिह
स्ताले विश्वासो नैव कारयेत् २४२ अधर्मा
नास्ति शांतिमानासि श्रेयनिर्विवेकः उपग्रामान्त
सि शांतिमातो विषा हतो यतं २४३ उपमक्रन
वेगो दैवः सर्वत्र कारणं स मद्ध्यम्पवनालोऽभि
र्विनीमाहरोविष २४४ हृत्वैतेभुयाविधारवे

चा॰ नी॰ एतेषु यस्तु नं पूर्वस्तेषु याकृत्या स्त्रयेतिष्ठतिनिरस्तु
२२ ति २४५ इष्टिं तु वमनः सर्वविद्यास्य संपद्यते स्वर्ग एव
देवायतनजगत्सर्वं तस्मात्सूताधर्ममाचरेत् २४६ यथा
धेनुसहस्रेषु वत्सो धावति मातरं तथा पूर्वकृतं क
र्म कर्तारमनुगच्छति २४७ अवस्थयानविद्यावालो
भवन्ति सर्वदा सदा नैव नरस्य कुलं तस्य सकुटुम्ब
यत्नेन हेतुर्ना २४८ पंचो द्वे देवतानां सर्वराजाप्रत्यह दे
वताः प्रतिदेवप्रकोपं च मन्यते पुरुषस्य फले २४९
मूर्खैरपि वत्सस्य पक्षश्चैवानिकर्माणि कुर्वन्ति ॥ उत्पद्य
न्ते चायः कृतानि मित्रोदासीनशत्रवः २५० श्रेयांसि
बहुविघ्नानि भवन्ति महतामपि अश्रेयसि प्रवृत्ता
नां क्वापि यान्ति विनायकाः २५१ उत्तमाङ्गगतं रेके
वगर्भस्यच विद्यास्य च हसन्ति धारयेत्तु मूर्धनि
प्राप्ति मुञ्चति २५२ जीवन्तो बालिकस्यामृतवा
हि भवति भोजनाद्य यथा बालापि दुर्ग्रहा ह्युत्तमैः पु
त्रस्य पुत्राणां २५३ शनिदादिशायपुत्रानाशक्ति
नारवं पश्यन्ति एताव तावदस्मिन् हि गमन भवा हि निन्द
नायः २५४ अजगलस्तनस्येव तस्य विद्याम पंक्ति विनिर्य
न्ति हीनं इव के शोकस्य मुक्ताः धर्म मा चरेत् २५५
किं कुलेन विशालेन विद्याहीनेन देहिनां विद्यावान्
पूज्यते लोके नैव विद्यः परिभूयते २५६ रूपयौवनसं
पन्ना विशालकुलसंभवाः विद्याहीनेन शोभन्ते निर्गन्धा

नी·शा· स्वकिंसुका २५७ धनहीनोनहीनस्तु धनवान्निर्मलं
२३ कुलं विद्याहीनोपयः कांक्षितसहीनः सर्ववस्तुषु २५८
कथ्यंनिश्चयाच्चेतिभिन्नाहारोगहेतुषु संघाति
तन्मदानांशेषं सदत्तफलमोहदृशां २५९ परप्राणेषु मित्रे
प्राणात्सर्वं दानमित्यत्र: तत्प्राणेषु [illegible] एको
मत्तो नाहं [illegible] २६० उत्पद्यन्ते विपद्यन्ते माहिष्यां सुकृतं
वः परार्थं [illegible] पकद्यारायाताहृश्यावद्धवाजुरः २६१
हरिद्रीदेयन्तेदानं समरद्धानांकुदावन व्याधितस्य
वधपथ्यवद्[illegible]व्याधितस्य [illegible] बध्य २६२ अग्निकुं
भसमानारी घृतकुंभसमोनरः उभयोरपिसंयोगः
कस्यातिप्रसतेनरः २६३ सकामाकन्यकाप्रस्यादीति
कानामर्थीकृत्यं विश्वासप्रतिपन्नानां वंचने का विदु
[illegible]ग्धिमा: २६४ यस्य नास्ति स्वयं प्रज्ञा शास्त्रं तस्य करोति किं स्वयं
किं लोचनाभ्यां विहीनस्य दर्पणः किं करिष्यति
२६५ मार्जारस्य परिहर्त[illegible] लोकिपदः पशुः
विश्वे[illegible] शल्पेन[illegible] कंटकोयथा २६६
सद्भावे नहि[illegible] देवाः सन्तु [illegible] द्विजाः प्रमा
तातथाते नवाकदातीनपंडिनः २६७ संगः सर्वात्म
नात्याज्यः सचेत्यक्तुं न शक्यते ससद्भिः सह कर्त
व्योमंत्रः संगस्य भेषजं २६८ [illegible]
५४ र्जनः किं करिष्यति [illegible] बाह्यैः स्वयमेवो
पशाम्यति [illegible] पंडिताः

नी॰ शा॰ अतिक्रांतं समतिक्रांतं नेतव्यं तत्र संस्तवं २६९ अप्र
२४ [illegible]यास्तस्मादपि मया धीमता च यत्क्करवं अज्ञाते
मुखवैरा यथा दिप्रमेत्तद्विजयत्ति २७० देवताराधे
नदातेविधाभ्यासेसदोद्यमे हृतमायं[illegible]मोयत्न
कर्त्तव्या हितकांक्षिणः २७१ एवमेव [illegible]योगामी
श्रितौ [illegible]नादाद्विद्याभ्यासस्य [illegible]यत्नैव याति
नैयशुं दरः २७२ अहो वतालविविद्याणि [illegible]
यस्याभवेत् लक्ष्मीस्तस्याश्च मत्यत्नेन हि रक्षणम्:
निव २७४ मत्स्नेहेभ्यं तन्त्रस्नेहदुःखस्य भा
नं [illegible]हम्मलात्तिदुःखात्कितास्मिन् त्यक्तोपरसुखं :
२७५ आपदाय समर्थो वित्ते ज्ञास्तीक[illegible]रिष्यति अ

स्तरोपपत्तितो वृत्तिः स्वयमेवोपपत्स्यति २७६ राज्ञि
धर्मिणि धर्मिष्ठाः पापे पापाः समाः समा लोकास्तम
नुवर्तन्ते यथा राजा तथा प्रजाः २७७ [illegible]विष
यासंगमुक्तिर्निर्विषयं मनः एतत्[illegible]कार
ण धर्ममाचरेत् २७८ यस्य संगृहणो भार्या श्रुत
णी नाविशोधूः सनम[illegible]कस्य [illegible]दि
नैश्रितो २७९ एकेनापि सुपुत्रेण [illegible]कुलं नि
र्भय सहवद्धताभिः पुत्रैभिर्वहन्तिगर्दभीः २८०
किं जातैर्बहुभिः पुत्रैः शोक[illegible]संतापकारकैः वरम्
मेव कुलालंबी यत्र विश्रमते कुलं २८१ सचनक्षत्र्युत
न्यको[illegible] [illegible] हृदु[illegible]तं

नी॰श॰ सर्वार्थसाधनं २८२ कुसुमकपरया धीमंत्रा धीत्रं
२५ मृतसाम्निध्यो भक्तलोहि इदमकिंआरणर्थइवाक्षिय:
२८३ सिद्धमार्गाचार्येव: कान्तमनुष्यांडित्त:
गाविनंतकडुघाविकृत्वय: पुंसां विडंबना २८४ प्र
यो प्रियायादृस्या ताभ्रजयाः किं प्रयोजनं नावेवयादि
नुस्यातासक्ताः किं प्रयोजनं २८५ बलवाराहिपो
डित्यंक्राय क्रीमितमैथुनं भोजनंच पराधीनत्वा
पंधुसुधुविडंबना २८६ रसावताजरा गात्मा
धातुवादादिरक्ता योगिनो विषयासक्ताश्च:
पुंसां विडंबना २८७ मर्त्याशु सासाधनीप्राप्ताक्रो
धेनसाविनश्यति दमार्यांकृतसेकार्यक्रोधेन

तद्धिनश्यति २८८ असंतुष्टाद्विजानष्टाः संतुष्टा
चैवपार्थिवाः सलज्जागणिका नष्टा निर्लज्जश्चकुल
स्त्रिय: २८९ सर्वत्र सत्रयो धीराः स्वकर्मबल
गर्विता: [illegible] पायो: सर्वत्र शंकिता:
२९० मा[illegible]हारं चन ध्येत्स्मारः के मनके हिं चिन्ति ये
न आहार [illegible] मनुष्या [illegible] समन्वायते
२९१ इति श्री नीति[illegible] समाप्तम् श्रीरस्तु

इति श्री नीतिशतकं समाप्तम्
जारामोदरस्य [illegible] ॥ १६
४२५